

Bieloruská demokratická opozícia

© Nada Buzhan / Nasta Niva

**Laureát Sacharovovej ceny za rok 2020
za obranu demokracie**

Cena Európskeho parlamentu za slobodu myslenia

Demokratická opozícia v Bielorusku

Demokratická opozícia Bieloruska zastúpená koordinačnou radou, iniciatívou odvážnych žien Sviatlana Cichanovskou, Svetlanou Alexijevičovou, Maryjou Kalesnikavovou, Voľhou Kaval'kovou a Veranikou Capkalovou a osobnosťami občianskej spoločnosti Sergejom Cichanovským, Alesom Bialiackým, Sergejom Dylevským, Sciapanom Pucilom a Mikolom Statkevičom.

V auguste 2020 začala demokratická opozícia Bieloruska historicky prvý proces mobilizácie spoločnosti, keď sa v krajine, ktorá je dlhodobo považovaná za poslednú diktatúru v Európe, spustila vlna pokojných masových protestov za demokraciu. Protesty sa začali po voľbách, ktoré boli údajne poznačené rozsiahlymi podvodmi. Za ich víťaza sa vyhlásil Alexander Lukašenko, ktorý si na šieste volebné obdobie nárokuje funkciu prezidenta. Jednotná opozícia trvala na tom, že rozhodujúcou víťazkou prvého kola je vedúca opozičná kandidátka Sviatlana Cichanovská, ktorá získala najmenej 60 % hlasov. Opozícia vyzvala Lukašenka, aby začal rokovania o presune moci, a na tento účel vytvorila koordinačnú radu.

Ulice Minska zaplnili v nasledujúcich týždňoch demonštrácie s rekordnou účasťou viac ako 200 000 osôb. Do demonštrácií sa zapojili ľudia z rôznych

oblastí života a povolania, a spoločne vyzývali prezidenta, aby odstúpil. Režim odpovedal bezprecedentnou mierou násilia a represií, bieloruská spoločnosť sa však nevzdáva a pokračuje v protestoch.

Odvážne ženy ako Sviatlana Cichanovská, Svetlana Alexijevičová, Maryja Kalesnikavová a Voľha Kaval'ková, členky predsedníctva koordinačnej rady, ako aj politická aktivistka Veranika Capkalová sa stali symbolom opozície a pre Bielorusov znamenajú nádej. Podporujú ich disidenti, politickí aktivisti, obhajcovia ľudských práv, opoziční politici a vedúci mládeže vrátane Sergeja Cichanovského, Alesa Bialiackého, Sergeja Dylevského, Sciapana Pucilu a Mikolu Statkeviča.

Sviatlana Cichanovská, ktorá je na čele koordinačnej rady, je symbolom tejto mierovej bieloruskej revolúcie. Napriek tomu, že nemala predchádzajúce politické skúsenosti, kandidovala ako nezávislá prezidentská kandidátka namiesto svojho manžela, blogera a disidenta Sergeja Cichanovského, ktorého Lukašenkov režim zatkol na základe vymyslených obvinení a nadalej ho drží vo väzení. Dva dni po voľbách Cichanovskú odviezli pracovníci bieloruských úradov priamo na hranice s Litvou. V súčasnosti sa nachádza v exile a v celej Európe pôsobí ako hlas bieloruského národa. Počas svojej návštevy Európskeho parlamentu v Bruseli Cichanovská vyhlásila, že

Bielorusko zažíva demokratickú revolúciu a jeho národ sa snaží presadiť svoje právo slobodne si zvoliť vedenie a rozhodovať o svojom osude.

Podobne aktívne ako Cichanovská pôsobia aj dve ďalšie odvážne ženy. Veranika Cepkalová, obchodná manažérka a politická aktivistka, reprezentovala svojho manžela Valerija v kampani Cichanovskej po tom, ako mu bolo znemožnené zaregistrovať sa ako prezidentský kandidát a opustil krajinu, pričom so sebou vzal deti. Maryja Kalesnikavová, hudobníčka, politická aktivistka a člena koordinačnej rady, organizovala prezidentskú kampaň Viktara Babaryku až do jeho zatknutia, po ktorom začala podporovať Cichanovskú.

Členkou predsedníctva koordinačnej rady je aj Svetlana Alexijevičová, nositeľka Nobelovej ceny za literatúru za rok 2015, a Voľha Kavalková, ktorá zastupovala Cichanovskú v čase formovania rady. Členom rady je tiež Sergej Dylevski, vedúci štrajkového výboru minskej továrne na výrobu traktorov. Bieloruský režim uväznil alebo vyhostil mnohých popredných prodemokratických aktivistov, medzi ktorími boli aj Sergej Cichanovský, Sviatlanin manžel, Ales Bialiatský, kedysi navrhnutý na Sacharovovu cenu aj Nobelovu cenu mieru, Mikola Statkevič, významný bieloruský politik a veterán opozície

Lukašenkovho režimu, a Sciapan Pucila, zakladateľ kanála NEXTA na zdieľanie informácií, fotografií a videí, na ktorých sú zachytené mierové protesty v Bielorusku aj násilné zákroky príslušníkov orgánov na presadzovanie práva proti demonštrantom.

Európsky parlament vo svojom uznesení prijatom v septembri 2020 odsúdil bieloruské orgány za násilné potláčanie pokojných protestov. Poslanci potvrdili, že voľby prebehli v zjavnom rozpore so všetkými medzinárodne uznávanými normami a že Parlament prestane uznávať Alexandra Lukašenka ako prezidenta Bieloruska po skončení jeho funkčného obdobia 5. novembra.

Poslanci Európskeho parlamentu v nôm uvítali koordinačnú radu ako dočasného zástupcu ľudí požadujúcich demokratickú zmenu v Bielorusku, ktorá je otvorená všetkým politickým a sociálnym aktérom, a vyzvali, aby EÚ prijala sankcie voči osobám zodpovedným za falšovanie volebných výsledkov a represie v Bielorusku vrátane prezidenta Lukašenka.

Európsky parlament podporuje dodržiavanie ľudských práv

Demokracia a ľudské práva

Európsky parlament si vyslúžil povest zanieteného podporovateľa základných ľudských práv a demokracie. Poslanci EP v rámci tejto jedinej priamo volenej inštitúcie EÚ bojujú proti novým aj starým útokom na základné slobody.

Ochrana základných práv v rámci Únie

Základné práva sa týkajú všetkých ľudí v EÚ bez ohľadu na ich postavenie či pôvod. Niektoré z týchto slobôd sú také staré ako sama Európa: život a sloboda, sloboda myslenia a prejavu. Iné sa však museli nanovo vymedziť, aby sa udržal krok s dobou. Prví poslanci EP, ktorí boli zvolení pred približne štyridsiatimi rokmi, sa určite nezaoberali ochranou osobných údajov alebo zákazom klonovania ľudí.

Ochrana ľudských práv mimo EÚ

Európsky parlament si nemyslí, že základné ľudské práva končia na hraniciach EÚ. Poslanci EP sa pravidelne vyjadrujú – či už individuálne alebo spoločne – k otázkam ľudských práv v krajinách mimo EÚ. Kedže sa tieto práva považujú za univerzálne, reakcia je vždy rovnaká bez ohľadu na to, či k ich

porušovaniu dochádza v Mjanmarsku (Barme) 8000 kilometrov daleko alebo v Bielorusku, ktoré hraničí s Úniou.

Podpora demokracie na celom svete

Udržanie demokracie je kľúčovým prvkom tejto snahy vytyčenej vo Všeobecnej deklaráции ľudských práv: „Základom vládnej moci nech je vôle ľudu.“ Poslanci EP bránia demokratické systémy po celom svete. Niektorí sa vydali do vzdialených krajín, aby tam pozorovali voľby, pôsobili ako mediátori v konfliktoch alebo podporovali začínajúce parlamente.

Laureáti

2019	Ilham Tohti	2004	Bieloruské združenie novinárov
2018	Oleg Sencov	2003	Generálny tajomník Kofi Annan
a pracovníci OSN
2017	Demokratická opozícia vo Venezuele	2002	Oswaldo José Payá Sardiñas
2016	Nádja Murád a Lamjá Hadží Bašár	2001	Izzat Ghazzawí,
Nurit Peled-Elchanan,
Dom Zacarias Kamwenho
2015	Rá'if Badawí	2000	¡BASTA YA!
2014	Denis Mukwege	1999	Xanana Gusmão
2013	Malála Júsufzaj	1998	Ibrahim Rugova
2012	Nasrín Sutúde a Džafar Panahí	1997	Salima Ghezálí
2011	Arabská jar (Muhammad Búazízi,
Alí Farzát, Asmá Mahfúz, Ahmad
as-Sanúsí a Razán Zajtún)	1996	Wei Čing-šeng
2010	Guillermo Fariñas	1995	Leyla Zana
2009	Memorial (Oleg Orlov, Sergej
Kovalčov a Ľudmila Alexejevová
v mene organizácie Memorial
a všetkých obhajcov ľudských
práv v Rusku)	1994	Taslima Nasrin
2008	Chu Čia	1993	Oslobođenje
2007	Sálih Mahmúd Muhammad Usmán	1992	Las Madres de Plaza de Mayo
(Matky z Májového námestia)
2006	Alexander Milinkievič	1991	Adem Demaçi
2005	Ženy v bielom (Damas de Blanco),
Hauwa Ibrahim, Reportéri
bez hraníc	1990	Aung Schan Su Ťij
		1989	Alexander Dubček
		1988	Nelson Mandela a Anatolij
Marčenko (in memoriam)

Andrej Sacharov

Andrej Sacharov (1921 – 1989) bol významný fyzik, aktivista za ľudské práva, disident a zástancu reformy v ZSSR.

Andrej Sacharov, priekopník jadrovej fyziky a otec sovietskej vodíkovej bomby, mal 32 rokov, keď sa stal plnoprávnym členom Akadémie vied ZSSR. Koncom 50. rokov 20. storočia sa však začal čoraz viac znepokojovať následkami jadrových skúšok a politickými a morálnymi dôsledkami svojej práce, ktoré mohli spôsobiť smrť obrovského počtu ľudí. V 60. rokoch minulého storočia vystúpil proti pretekom v nukleárnom zbrojení, v dôsledku čoho mu zakázali účasť na všetkých vojenských činnostiach s najvyšším stupňom utajenia a zbavili ho prívilegií.

V roku 1970 sa stal jedným zo spoluakladateľov Výboru pre ľudské práva v ZSSR a začal sa venovať obhajobe ľudských práv a obetí politických procesov. V roku 1972 sa oženil s Jelenou Bonnerovou, spolubojovníčkou za ľudské práva. Napriek rastúcemu tlaku vlády sa Sacharov zasadzoval nielen za prepustenie disidentov vo svojej krajine, ale stal sa aj jedným z najodvážnejších kritikov sovietskeho režimu a stelesnením boja proti odopieraniu základných práv. Použijúc slová Nobelovho výboru, ktorý mu v roku 1975 udelil cenu za mier, bol „hovorcom svedomia ľudstva“. Nobelovu

cenu mu nedovolili ísi prevziať osobne, no represie ani vyhnanstvo nedokázali zlomiť jeho odpor.

Po tom, ako verejne protestoval proti vojenskému zásahu Sovietskeho zväzu v Afganistane v roku 1979, ho v roku 1980 poslali do exilu do uzavretého mesta Gorkij. Počas exilu bol pod prísnym policajným dohľadom. Európsky parlament v roku 1988 založil cenu pomenovanú po Andrejovi Sacharovovi ako prejav uznania za jeho celoživotnú angažovanosť v oblasti ľudských práv. Povedané slovami Jeana-Francoisa Deniaua, ktorý viedol túto iniciatívu, Andrej Sacharov bol „európskym občanom zosobňujúcim slobodu myslenia a prejavu, ktorý sa na základe svojho presvedčenia a svedomia rozhodol vzdať všetkých materiálnych výhod a uznania, ktoré mohol získať“.

V roku 2021 si pripomíname 100. výročie narodenia Andreja Sacharova. Na webových stránkach venovaných Sacharovovej cene nájdete informácie o podujatiach organizovaných pri príležitosti 100. výročia narodenia tohto odvážneho obhajcu ľudských práv, na ktorého počesť vznikla cena Európskeho parlamentu za slobodu myslenia.

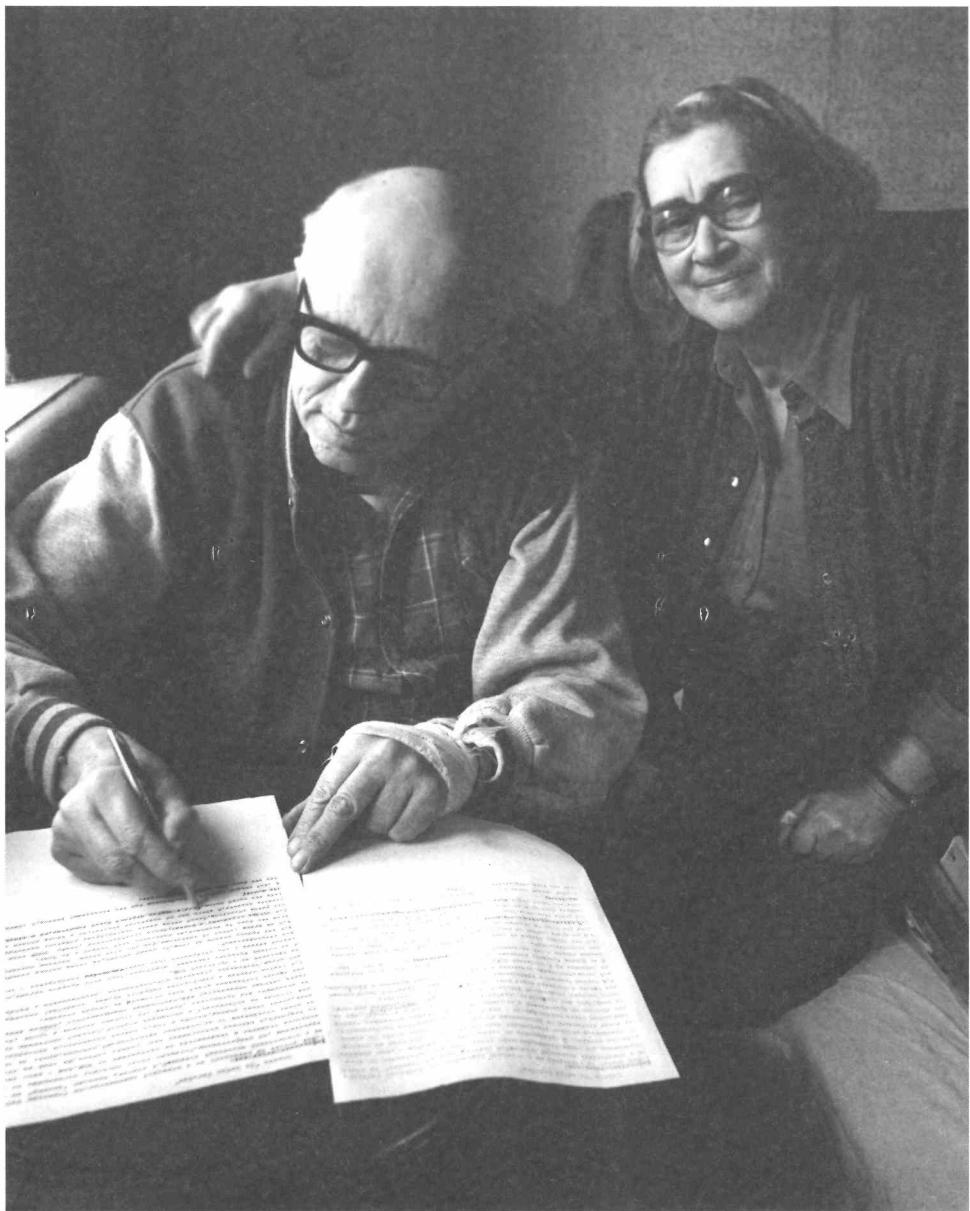
Sacharovova cena

Sacharovova cena za slobodu myslenia je najvyšším ocenením, ktoré Európska únia udeľuje za prácu v oblasti boja za ľudské práva, pričom po prvýkrát ju v roku 1988 udelila Nelsonovi Mandelovi a Anatolijovi Marcenovi. Je vyjadrením uznania jednotlivcom, skupinám a organizáciám, ktoré významnou mierou prispeli k ochrane slobody myslenia. Európska únia touto cenou a prostredníctvom jej pridruženej siete podporuje laureátov, ktorých tak posilňuje a podnecuje v boji za ich vec.

Ocenenie doteraz získali disidenti, politickí vodcovia, novinári, právnici, aktivisti občianskej spoločnosti, spisovatelia, matky, manželky, vedúci predstaviteľia menšíň, skupina aktivistov vystupujúcich proti terorizmu, mieroví aktivisti, aktivista zasadzujúci sa proti mučeniu, karikaturista, dlhodobo zadržiavaní väzni svedomia, režiséři, OSN ako orgán, a dokonca aj dieťa bojujúce za právo na vzdelenie. Propaguje najmä slobodu prejavu, práva menšíň, dodržiavanie medzinárodného práva, rozvoj demokracie a uplatňovanie zásad právneho štátu. Viacerí laureáti, a to aj

Nelson Mandela, Malála Júsafzaj, Denis Mukwege a Nádja Murád, získali Nobelovu cenu za mier.

Európsky parlament udeľuje Sacharovovu cenu spolu s finančnou odmenou vo výške 50 000 EUR koncom každého roka na plenárnej schôdzi v Štrasburgu. Kandidátov môžu navrhovať politické skupiny alebo aj jednotliví poslanci Európskeho parlamentu, pričom podmienkou je, aby každý kandidát získal podporu aspoň 40 poslancov. Kandidátov predstavia na spoločnej schôdzi Výboru pre zahraničné veci, Výboru pre rozvoj a Podvýboru pre ľudské práva a členovia týchto výborov v plnom zložení hlasovaním vyberú do užšieho výberu troch kandidátov. Konečného víťaza alebo konečných víťazov Sacharovovej ceny vyberá Konferencia predsedov, orgán Európskeho parlamentu na čele s predsedom, ktorá sa skladá z vedúcich predstaviteľov všetkých politických skupín zastúpených v Parlamente, vďaka čomu je výber laureátov skutočne európskou voľbou.

Andrej Sacharov so svojou manželkou Jelenou Bonnerovou © Yury Rost

europarl.europa.eu/sakharov
#SacharovovaCena

